

2014 -06-16

Region Gotland
Regionstyrelsen

Region Gotlands policy för enskilda avlopp riskerar att skada det gotländska grundvattnet

Vattenråden på Gotland är kritiska till frågor som rör Region Gotlands hantering av enskilda avlopp och menar att Regionen driver på anläggandet av infiltrationsbäddar, vilka enligt Vattenrådets bedömning, riskerar att skada Gotlands grundvatten.

Bakgrund

Enligt lagstiftningen ska valet av teknisk metod för att ta hand om avloppsvatten från enskilda fastigheter grundas på individuella bedömningar och inte på generella krav. Lagstiftningen anger inga specifika krav hur avloppsvatten ska renas eller hur bra reningen måste vara, utan endast att det ska behandlas så att man skyddar människors hälsa och miljön, samt hushållar med naturresurser. Vid prövningen ska myndigheten även göra en ekonomisk bedömning så att kostnaden är rimlig för den enskilde och att miljönyttan av åtgärden ska vara kostnadseffektiv. De krav som ställs på små avlopp får inte vara hur hårda som helst, utan måste vara rimliga i förhållande till nyttan för hälsa och miljö. Vidare ska vattenkvaliteten på det vatten som behandlats och lämnar anläggningen kunna kontrolleras.

Erfarenheterna hittills visar dock att nästa samtliga godkända anläggningar på Gotland är infiltrationsbäddar och att markbäddar endast undantagsvis godkänns samt att kraven på att minireningsverk ska kombineras med infiltrationsbädd gör att dessa blir för dyra att anlägga. I realiteten innebär myndighetens hantering av avloppsärenden att Regionen i strid med lagstiftningen tillämpar *generella krav* enligt följande:

Avloppsvatten från enskilda fastigheter leds först till en trekammarbrunn där fasta partiklar samlas. Därefter pumpas vätskan till en infiltrationsbädd där vätskan rinner genom sand och filtreras för att senare rinna ut i markerna och vidare till grundvattnet. Partiklarna som avskiljs i trekammarbrunnen omhändertas regelbundet av Regionens slamtömning. När sanden i infiltrationsbädden förlorat sin förmåga att filtrera ska den bytas ut, vilket ska ske ca vart 15 år.

Den tekniska lösning som myndigheten förordar innebär samtidigt att det inte finns någon praktisk möjlighet att avgöra när anläggningens filtrerande förmågan upphör eller om den ens har någon betydande effekt från start. Enligt Region Gotlands krav ska vattenkvaliteten på det vatten som behandlats kunna kontrolleras, men så sker alltså inte och det finns inte möjlighet när man anlägger en infiltrationsbädd där vattnet på bred front rinner ut i markerna runt anläggningen.

Om Regionen förordade markbädd istället för infiltrationsbädd skulle anläggningen uppnå likvärdig reningsgrad som en infiltrationsanläggning samtidigt som det skulle vara möjligt att kontrollera vattnet som lämnar markbädden. Denna utformning medger även en komplettering med efterföljande fosforfälla om så skulle erfordras.

Flertalet av de avloppsanläggningar som i dagsläget ännu inte är prövade och godkända av Regionen har principiellt samma lösning som beskrivits ovan, men utan infiltrationsbädd. Avloppsvatten från 1-3-kammarbrunn leds istället ut i ett dike och hamnar till slut i havet. I många fall är dessa diken igenväxta och där sker en naturlig nedbrytning av kvävenäringsämnen och fosfornäringsämnen binds i växtlighet och sediment. Även läkemedelsrester och mikroorganismer bryts ner i stor utsträckning, ungefär som i en anlagd miljödamm. Nedbrytningen av näringsämnen och andra föroreningar under vegetationsperioden kan då vara nästan fullständig beroende på uppehållstiden för vattnet.

Underlag

Det finns ingen bra bedömning av hur stora mängder näringsämnen eller läkemedelsrester som rinner ut från enskilda avlopp på Gotland och när Östersjön. Vattenrådets bedömning är att myndigheterna konsekvent överdriver mängderna och även överdriver miljöeffekterna. Exempel från beräkningar i Snoderån stödjer vår uppfattning och visar att osäkerheten är betydande. Fältundersökningar och vattenanalyser av ämnen som sprids från de enskilda avloppen saknas. Det går därför inte att beräkna vilka mängder det handlar om. Om man använder schablonberäkningar och jämför hur mycket fosfor som beräknas rinna ut i havet via Snoderån med mängderna som förväntas komma från de enskilda avloppen, förefaller de enskilda avloppens bidrag vara lågt. Trots detta skriver myndigheten i "Avloppsguiden" under "avloppsfakta": *Uppskattningsvis 10 % av alla svenska hushåll har enskilt avlopp och dessa släpper ut lika mycket övergödande ämnen som 90 % av övriga hushåll som är anslutna till kommunala reningsverk.* Vattenråden menar att detta är grova och felaktiga överskattningar. Beslut om åtgärder för att förbättra miljösituationen i hav och insjöar bör, enligt Vattenrådets uppfattning, istället grundas på kompetens och faktaunderlag.

Vattenråden förvånar sig även över Regionens krav på att avloppsvatten från en markbädd enbart får ledas till ett dike som är vattenförande året runt samtidigt som man kräver att infiltrationsbäddar inte får placeras i närheten av diken, oavsett deras grad av vattenföring.

Investeringar i avloppsanläggningar innebär stora ekonomiska kostnader för den enskilde. När beslutet togs att genomföra projektet "Klart vatten" över hela Gotland innebär det samtidigt ett beslut om mycket stora kostnader för befolkningen på Gotlands landsbygd. Mot denna bakgrund är det rimligt att Regionen lämnar utförliga redovisningar av hur man gjort sina överväganden. Vattenråden efterlyser därför en redovisning av näringsflöden från enskilda avlopp grundat på fältstudier och analyser av vatten. Vidare vill vi se en redovisning av hur Regionen bedömt miljönyttan och den ekonomiska nyttan (för miljön och för den enskilde fastighetsägaren) av infiltrationsbäddar.

Riskerna med att grundvattnet skadas

Det finns ytterst få analyser av det vatten som lämnar infiltrationsbädden, men det innehåller bland annat näringsämnen som kväve och fosfor och sannolikt läkemedelsrester och mikroorganismer. Infiltrationsbäddens förmåga att minska innehållet av kväve och framför allt fosfor kan vara så lågt som 0-10 %. Om det förekommer näringsämnen och läkemedelsrester i vattnet så rinner alltså dessa ut i grundvattnet där den biologiska nedbrytningen är låg. Vi kan konstatera att även Regionen misstänker att infiltrationsbäddar kan skada grundvattnet, eftersom infiltrationsbäddar av det skälet inte tillåts inom vattenskyddsområden.

Region Gotlands ursprungliga motiv för projektet "Klart vatten" var att skydda grundvattnet för att inte äventyra tillgången på dricksvatten av god kvalitet (mikrobiellt och kemiskt). Det generella kravet på infiltrationsbäddar medför ett stort risktagande. Om det framledes visar sig att just dessa bäddar inte fungerar som tänkt blir konsekvenserna svårhanterliga och därför skulle en större mångfald vara att föredra. Även om Regionen numer prioriterar Östersjömiljön före grundvattnet är det Vattenrådets skyldighet att värna om grundvattnet och påpeka när vi upplever allvarliga risker.

Vattenrådets krav

Vattenråden misstänker att Regionens bedömningar bygger på felaktigt faktaunderlag, såväl vad gäller miljösituationen som miljöeffekten av de enskilda avloppen och vill med denna skrivelse lyfta fram den problematik vi ser med Region Gotlands hantering av frågor som rör enskilda avlopp. Vattenråden vill att:

* Regionen redovisar hur man bedömt miljönyttan och den ekonomiska nyttan (för miljön och för den enskilde fastighetsägaren) av infiltrationsbäddar.

- Regionen redovisar vilka vetenskapliga fakta som ligger till grund för besluten om infiltrationsbäddar innefattande fältstudier och vattenanalyser av näringsflöden från enskilda avlopp.
- Regionen enbart godkänner tekniska lösningar för enskilda avlopp som medger kontroll av vatten från anläggningarna.
- Regionen stryker sina generella krav och istället gör individuella bedömningar av enskilda ärenden vid tillståndsprövningen och att underlagen för sådana bedömningar redovisas.
- Regionen överger förstahandskravet på infiltrationsbädd och överger kravet på att markbädd måste avledas till vattenförande dike samt att minireningsverk får anläggas på det sätt som typgodkännandet medger.

Vattenråden på Gotland genom

Lenart Niklasson

Ordf. Vattenrådet Snoderån

Björn Hjernquist

Sekr. Vattenrådet Snoderån